

Innspill til Forskningsmeldingen 2009

Nesten alt vi omgir oss med i hverdagen er resultat av forskning. Naturvitenskapens utvikling i løpet av de siste hundre årene har vært formidabel. Den har endret våre tanker og verdensforestilling, og brakt massene i store deler av verden ut av fattigdom og inn i velstand. Befolkningens helse er kraftig forbedret, ikke minst fordi den medisinske vitenskapen har gitt botemidler mot livstruende sykdommer. Vår sivilisasjon og vårt demokrati bygger på innsikt fra vitenskaper som teologi, filosofi og rettsvitenskap. Forståelsen av vår egen plass og vår identitet krever at vi kjenner vår historie, biologi og astronomi. Når vi skal kommunisere og skape forståelse i en globalisert verden trenger vi gode kunnskaper om fremmede språk og kulturer. Om landet vårt skal ha noen framtid preget av sivilisasjon og materiell trygghet, også etter oljealderen, er det nødvendig å satse på at det norske folket har et høyest mulig kunnskapsnivå. Vi må derfor satse enda sterkere på forskning og høyere utdanning.

Forskning i Norge er et område som er sterkt preget av elitetenkning, fri konkurranse og midlertidige ansettelse. Spørsmålet er om man ved å dyrke denne type verdier så entydig som i dag i et viktig segment for samfunnsutviklingen kan gå glipp av mange muligheter. Vedlagt ligger noen tanker og forslag fra en arbeidsgruppe for forskning i Akershus Arbeiderparti*.

Grunnforskning

Grunnforskning er forskning med lang horisont, og som er drevet av forskerens nysgjerrighet. Dette har vært en historisk suksess. Når kunnskapsrike, arbeidsvillige og fantasifulle individer selv velger sine forskningsfelt og -oppgaver uten pålegg eller styring, skapes det grobunn for de store oppdagelser som fører samfunn og næringsliv framover. Grunnforskning skal utfordre vedtatte sannheter, både innen fagene selv og i samfunnet. Det er grunnforskningen, sammen med undervisning og folkeopplysning, som utgjør hovedpilarene for universitetene våre. Derfor er det veldig viktig at finansieringsmodellene gir tilstrekkelig faglig frihet for universitetsforskerne. Norge må ta seg råd til å opprettholde og styrke grunnforskningen ved universitetene våre.

Rekruttering

Et av Norges fremste konkurransefortrinn er en høyt utdannet befolkning. Dette må det bygges videre på. Nøkkelen ligger i at høyere utdanning i Norge er gratis, åpen og tilgjengelig for de fleste. En generelt høyt utdannet befolkning er avgjørende for at satsing på innovasjon og nyskapning skal kunne sikre velstand og sysselsetting i framtiden. En utfordring er å gjøre kunnskap tilgjengelig også for dem som ikke er høyt utdannet fra før. Mer emnebasert høyere utdanning åpner muligheten for å kunne kombinere jobb og videreutdanning ved en høyskole eller et universitet. I dagens teknologisk avanserte verden er det også nødvendig å sikre en tilstrekkelig basiskompetanse i hele befolkningen. De gode ideene dukker ikke bare opp på universiteter eller i lukkede akademiske miljøer. Skal vi lykkes med å skape framtidens arbeidsplasser, må vi også klare å skape engasjement og ta i bruk hele folkets talent i samfunnsutviklingen.

Pedagogikk, læremidler, teknologi og arbeid

For å bekjempe fattigdom og arbeidsledighet og bidra til at flest mulig kommer inn i og holder seg i arbeid, er det viktig at flest mulig får nødvendig opplæring i skolen. Derfor trengs det aktiv forskning og innovasjon innen pedagogikk og utvikling av læremidler. Det er viktig at moderne teknologi brukes til å styrke læring for mennesker med lærevansker og at det utvikles hjelpemidler slik at flere mennesker med lærevansker kan komme i arbeid.

Kunnskapsbredde

Det er viktig å ha et tydelig forskningsfokus opp mot fag- og yrkesopplæring i videregående opplæring og på yrkesfaglærernivå. Et prioritert fokus for forskningen er på kvalitet og kvalitetsutvikling i fag- og yrkesopplæring i skole, lærebedrift og i yrkesfaglærerutdanninga, da med tanke på den kompetansen som ulike yrker og arbeidsplasser stilles ovenfor i forhold til å utvikle en helhetlig kompetanse i tråd med teknologiutvikling, miljømessige, kulturelle, økonomiske og markedsmessige endringer i samfunnet. Sentrale spørsmål for forskningen kan være: Hvordan kan opplæring innen fag- og yrkesopplæringen på alle nivåer i opplæringssystemet bidra til inkludering og utviklingsmuligheter for enkeltindivid og samfunnet i et konkurranseutsatt og globalisert arbeidsliv? Hvordan kan utdanningsinstitusjonene utvikle nye strukturer slik at de kan bidra mer aktivt til kompetanseutvikling og innovasjon i samspill med skoler, bedrifter og regioner?

En akademisk karriere og likestilling i akademia

En akademisk karriere starter som regel med en stilling med varighet mellom ett og fire år, og ender ikke sjelden opp med en rekke midlertidige ansettelsesforhold på til sammen 10–15 år i ulike stipendiat- og postdoktorstillinger. Ansettelsesforhold av denne typen har økt vesentlig i omfang de siste årene, mens faste stillinger som amanuensis langt på vei er faset ut. Det må strammes inn på bruk av midlertidige stillinger, samt at det må iverksettes modeller som gir en mulighet for trygghet og forutsigbarhet i en lengre periode

Ved universitetene våre er det en sterk overvekt av menn i toppstillinger, selv om det i flere år har vært en kjønnsbalansert tilstrømning til høyere utdanning i de fleste fag. Spesielt er det skjevt innen enkelte teknisk naturvitenskapelige fag. Vår samfunnsmodell er bygd opp slik at det for kvinner som får barn er det særdeles gunstig å ha fast stilling. I praksis betyr dette for mange kvinner at de enten må velge akademisk karriere eller familie. Slik sett står kvinner overfor det samme valget mellom familie og karriere, som den gang kvinner fikk adgang til universitetene for første gang.

Kunnskapsbasert næringsliv

Nye ideer som kan skape nye arbeidsplasser, bygger på arbeidsgivernes, arbeidstakernes og forskningsmiljøenes kreativitet. For å kunne lykkes, vil det være en forutsetning at forskningsmiljøene inngår i tverrfaglige samarbeid. I dag mangler vi arenaer der næringslivet og forskningsmiljøene kan møtes, utveksle erfaringer og legge grunnlag for samarbeid. Det bør legges til rette for at universitets- og høgskolemiljøene jevnlig skal kunne treffe representanter for næringslivet og tilrettelegge for kunnskapsutveksling mellom nærings- og forskningsmiljøene.

I Norge finansierer næringslivet en forholdsvis mindre del av forskningen sett i forhold til andre land vi bør kunne sammenligne oss med. Ett av de mest spennende utviklingsområdene i næringslivet, er etablering av forretningsvirksomhet som bygger på resultater fra forskningsresultater fra universitets-, høgskole- og institutt-sektoren. Etablering av flere randsoneselskaper eller spinnavasjoner i nær tilknytning til forskningsmiljøene har skjedd med basis i utnyttingsverdige forskningsresultater. Spinnavasjonene åpner for økt forskningsinnsats og for synergier mellom næringsliv og forskningsinstitusjonene.

Akershus

I Akershus har vi sterke og attraktive forskningsmiljøer ved:

Forskningsmiljøene på Kjeller og Kunnskapsbyen Lillestrøm (kunnskapsklynge for energiteknikk)

Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) på Ås

IT-Fornebu med Simula Research Laboratory AS og Simula forsker- og innovasjonsskole – under Universitetet i Oslo (kunnskapsklynge for informasjons- og kommunikasjonsteknologi)

Høgskolen i Akershus (HiAk), Universitetssykehuset i Akershus (Ahus) og øvrige helseforetak (kunnskapsklynge for helse og omsorg)

Disse kunnskapsklyngene kan påvirke sine lokale miljøer. De kan fortsatt fungere som inspirasjonsfaktorer i skolen, legge til rette for etterutdanning lokalt samt skape grunnlag for innovasjon og moderne framtidsrettede arbeidsplasser.

Dette er kunnskapsklynger med stort potensial for hele landet. Det må støtte opp om disse miljøene slik at de kan utvikle seg videre og bli synliggjort i en større sammenheng. Det er også viktig å utvikle flere kunnskapsbaserte næringer på øvre Romerike, gjerne i tilknytning til flyplassen. Her ligger mulighetene åpne, mens vi ser at kunnskapsnivået i befolkningen er lavere enn resten av Akershus.

Forslag:

- Legge til rette for å kunne bruke lokale kunnskapsklynger som ressurser i forbindelse med etter- og videreutdanning og som motivasjonsfaktorer i den videregående skolen.
- Etablere stipendordning der arbeidstakere kan kjøpes fri fra bedriften for i en periode å kunne bli en del av et universitets- eller høyskolemiljø etter mønster fra internasjonale forskningsutvekslingsprogrammer.
- Tilrettelegge møteplasser mellom næringslivet, investorer og forskningsmiljøene ved å etablere et kunnskap og næringslivsforum.
- Bidra til at Staten skal kunne bli en aktiv investor og medeier i norske spinnavasjoner.
- Støtte opp om og legge til rette for samarbeid mellom innovasjonssentrene
- Støtte flere møteplasser eller arenaer, samt utveksling og formidling av forskningsresultater gjennom bl.a. støtte til forskningsdager.
- Bidra til forskningsstipendordninger for og i samarbeide med næringslivet, forskningsringer og korttidsforskningsopphold.
- Øke antall faste stillinger kraftig og begrense bruken av midlertidige stillinger, samt iverksette modeller som gir en mulighet for trygghet og forutsigbarhet i en lengre periode for forskningsrekrutter.
- Universitetenes rammebevilgninger må styrkes for å gi tilstrekkelig rom for god grunnforskning, og det bør legges opp til kraftig forbedring av investeringene i vitenskapelig utstyr.
- Det norske samfunn skal nå målet om å bruke tre prosent av nasjonalproduktet til forskning.

** Forslaget er skrevet av en arbeidsgruppe for forskning i Akershus Arbeiderparti. Forslaget er ikke partipolitisk behandlet, men baserer seg i store trekk på Kunnskapsmanifestet som ble vedtatt av representantskapet i Akershus Arbeiderparti i juni 2007. Se <http://akershus.arbeiderparti.no/Politikk/Uttalelser-og-vedtak/Kunnskapsbaserte-arbeidsplasser-og-naeringsliv-i-Akershus-og-naeringsliv-i-Akershus>*